

SIMON ROZENDAAL

Toen je het communisme nog kon ruiken

Het communisme is terug. De SP heeft 'kapitalisme is k*t'-posters, met een tomaat voor de 'u'. In Duitsland is een 'antikapitalistische' aanslag gepleegd op een fabriek van Tesla.

Er is een Nieuwe Communistische Partij Nederland, met jongerenbeweging. Haar website: 'De huidige, kapitalistische maatschappij loopt op haar einde. (...) Steeds meer jongeren (...) eisen een wereld van vrijheid, gelijkheid en vrede, waar de mens in harmonie leeft met de natuur. Precies waar het communisme voor staat.'

Journalist Peter Giesen, bij *de Volkskrant* beschouwd als groot denker, heeft een serie interviews met als inleiding: 'Het kapitalisme heeft veel rijkdom gebracht, maar is het nog houdbaar in de 21ste eeuw? Volgens critici verwoest het kapitalisme de planeet en roept het populistische krachten op die de democratie in gevaar brengen. (...) Is er een alternatief voor het kapitalisme?'

In de tweede aflevering kwam een Japanse filosoof aan het woord die een communistisch pleidooi voor krimp schreef. 'Ik geloof dat kapitalisme fundamenteel onverenigbaar is met de grenzen van de planeet, omdat het altijd gepaard gaat met verspillende productie en consumptie.' Hoe populair communisme weer is, blijkt uit de verkoopcijfers: meer dan 500.000 exemplaren, en dat voor een tamelijk obscure wijsgeer.

Het klimaatprobleem wordt op het conto geschreven van het westerse systeem. Een ander stelsel zou beter zijn voor de biodiversiteit en het milieu. 'Waar de mens in harmonie leeft met de natuur.'

Nou wil het toeval dat ik diverse communistische landen heb mogen bezoeken, zelfs al voor de val van de Muur. Ik kwam er als student scheikunde vijftig jaar geleden en ben er ook later nog diverse keren geweest. De eerste indruk was de slechte manieren. Chinezen die op straat spugen. Russen en Oost-Europeanen die, als je dichtbij komt, zich niet dagelijks blijken te verschonen. Later ontdekte ik dat het meer dan armoe was: beschaafde omgangsvormen en lichaamshygiëne werden als bourgeois beschouwd.

Verder viel op dat het systeem niet werkt. In 1973 zag ik een Russische vrachtwagenchauffeur de banden van zijn auto met een fietspomp oppompen, in winkels hadden verkopers geen enkele interesse ook maar iets te verkopen. In 1988, een jaar voor de val van de Muur, zag ik auto's zonder ruitenwissers: iedere Russische autobezitter nam die mee, want er was iets misgegaan met het vijfjarenplan en als gevolg daarvan een groot gebrek aan ruitenwissers.

Maar het belangrijkste: je kon het communisme ruiken. Voorbij het IJzeren Gordijn stonk het naar zwavel. Eind jaren tachtig was ik voor dit weekblad in de zogenoemde Driehoek des Doods, op de grens van de DDR, Polen en Tsjechoslowakije, waar de bomen kaal waren en de hemel geel-oranje. 'In harmonie met de natuur leven'? Ammehoela, in het proletarisch paradijs snakte je naar adem.

Trouwens, wij leven al lang niet meer in een nietsontziend kapitalisme. In de negentiende eeuw was ons maatschappelijk systeem nog *red in tooth and claw*, met kinderarbeid, uitbuiting, beroepsziekten en meedogenloze werkgevers. In 1858 werd een bakker in Middelburg veroordeeld omdat hij zwavelzuur in zijn brood had verwerkt. Melk en boter werden alom vervalst.

In de meeste westerse landen heeft de overheid een enorme invloed: mensen moeten de helft van hun salaris afdragen, bedrijven worden zwaar gecontroleerd en aan banden gelegd (vanaf 2030 mogen hotels bijvoorbeeld geen miniflesjes shampoo meer aanbieden), pensioenfondsen zijn grootaandeelhouders en maatschappelijk verantwoord ondernemen is de norm. Het Rijlands model, zo wordt ons systeem wel genoemd.

De jonge Schotse data-onderzoeker Hannah Ritchie schrijft in *Niet het einde van de wereld*: 'In rijke landen dalen de koolstofemissies, het energiegebruik, de ontbossing, het kunstmestgebruik, de overbevinging, plasticvervuiling, de luchtverontreiniging en watervervuiling allemaal, terwijl deze landen nog rijker worden.'

We hebben in het Westen een rare mozaïek van postkapitalisme met socialistische kenmerken, maar het werkt wel. Voor mens én milieu.

EW

'In harmonie met de natuur'? Ammehoela, in het proletarisch paradijs snakte je naar adem